

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Випуск 11

*Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
“Правова держава: досвід, можливості,
механізми формування в сучасній Україні”,
м. Київ, МАУП, 24 квітня 2014 р.*

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2014

*Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 28.05.14)*

Редакційна колегія:

А. М. Подоляка (голова), д-р юрид. наук, проф.;
А. А. Ізнатченко (заступник голови), канд. техн. наук;
М. Ф. Головатий, д-р політ. наук, проф.;
І. П. Бідзюра, д-р політ. наук, проф.;
Ф. М. Медвідь, канд. філос. наук, проф.
О. В. Куроченко, д-р екон. наук, проф.;
А. С. Лисецький, д-р екон. наук, проф.;
І. П. Розпутенко, д-р наук держ. упр., проф.;
Г. П. Ситник, д-р наук держ. упр., проф.;
Ю. П. Сурмін, д-р соціальних наук, проф.;
В. В. Утвенко, канд. іст. наук, доц.;
Н. М. Чернуха, д-р пед. наук, проф;
М. В. Чечетов, д-р наук держ. упр., проф.;
Н. П. Ярош, д-р наук держ. упр.

Видання здійснене в рамках проекту
“Наукові праці МАУП”

Становлення і розвиток української державності : [зб. наук. пр.] /
МАУП. — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2008 —

С76 Вип. 11: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Правова держава: досвід, можливості, механізми формування в сучасній Україні”, м. Київ, 24 квіт. 2014 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2014. — 362 с. : іл. — Бібліогр. у кінці ст.

У пропонованому збірнику подано статті учасників науково-практичної конференції, присвяченої найважливішій проблемі сьогодення — становленню України як держави. Розглядається формування державності в Україні у різні періоди історії та в різних аспектах.

Для науковців і державних службовців, політиків і політологів, викладачів і студентів, а також усіх, хто цікавиться розвитком Української держави і суспільства.

ББК 63.3(4УКР)я43+67.9(4УКР)301я43

Попович Л. М. Агресивна поведінка підлітків	296	Медвідь Ф. М., Чорна М. Ф., Хоменко В. О. Національна безпека і національні інтереси України: становлення та шляхи забезпечення	329
Савіцька Ю. В. Історичні передумови виникнення насилства в сім'ї	302	Кобржицький В. В. Регіональні, національні та міжнародні чинники розвитку українського туризму	336
Стельмах Є. С. Поняття патенту та порядок його одержання, реєстрація та припинення	306	Бабіч Г. В. Окремі аспекти правового регулювання господарської діяльності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні	338
Циро Н. О. Характерологічні особливості впливових людей	309	Чорна М. Ф., Чорний Е. В. Становлення і розвиток системи інформаційної безпеки в Україні в умовах незалежності	340
Часніков О. О. Внутрішній та зовнішній аудит як рівнозначні форми фінансового контролю в адміністративно- правовій інфраструктурі протидії тіньовим процесам	311	Грінчій П. С., Гурина Т. І. Основні проблеми правового регулювання ліцензування в Україні	346
Шолох Г. С. Контрабанда та боротьба з нею	316	Медвідь А. М., Рижих І. А. Правова культура сучасного юриста ..	350
Медвідь Ф. М., Доносо Варгас Дієго Хосе, Доносо Варгас Сантьяго Феліпе Національна безпека в Україні в умовах розбудови правової системи України	319	Несвященко К. С. Перспективи розвитку та інвестиційна привабливість вітчизняних морських портів у контексті сповільненого виходу вітчизняної економіки з кризового стану	354
Медвідь Ф. М., Столітній М. М. Правова освіта в умовах розбудови правової держави в Україні	325	Відомості про авторів	357

НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА І НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ УКРАЇНИ: СТАНОВЛЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Становлення і розвиток української державності, вип. 11, с. 329–335

Стратегія національного розвитку України, що ґрунтується на системі національних інтересів і пріоритетів, включає і стратегію національної безпеки держави, яка визначає принципи, пріоритетні цілі, завдання та механізми забезпечення життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [3; 4]. З урахуванням геополітичної і внутрішньої ситуації діяльність усіх державних органів в Україні має бути зосереджена на прогнозуванні, своєчасному виявленні, попередженні і нейтралізації зовнішніх і внутрішніх загроз національній безпеці, захисті суверенітету і територіальної цілісності України, безпеки її прикордонного простору, піднесенні економіки країни, забезпеченні особистої безпеки, конституційних прав і свобод людини і громадянина, викоріненні злочинності, вдосконаленні системи державної влади, зміцненні законності і правопорядку та збереженні соціально-політичної стабільності суспільства, зміцненні позицій України у світі, підтриманні на належному рівні її оборонного

потенціалу і обороноздатності, радикальному поліпшенні екологічної ситуації [1].

Державна політика національної безпеки України формується і реалізується за умов, коли в сучасному світі нівелюється різниця між внутрішніми та зовнішніми аспектами безпеки, зростає вага несилових (політичних, економічних, соціальних, енергетичних, екологічних, інформаційних тощо) складових її забезпечення [35, 399–410; 9] та формуються в межах ЄС — європейська наднаціональна ідентичність, а в рамках СНД — панросійська [27, 1–58; 8].

Узагальнення теоретичного надбання, а також практики реалізації зовнішньополітичних завдань сприяє окресленню складових національної безпеки України у зовнішній площині, до яких, як відомо, зараховують: гарантування і захист прав українських громадян і співвітчизників за кордоном; збереження цілісності і територіальної недоторканності Української держави; досягнення високого економічного розвитку і,

відповідно, гідного місця в міжнародному поділі праці, а також протистояння енергетичним загрозам; адекватне співвідношення національних інтересів з участю у наднаціональних міжнародних структурах; формування позитивного іміджу Української держави [2].

Зовнішньополітичні імперативи України спираються на загальновизнані норми і принципи міжнародного права, серед яких принцип визнання загальнолюдських цінностей, активної міжнародної співпраці є визначальним. Він передбачає на взаємній основі: суверенну рівність і повагу суверенітету; територіальну цілісність і непорушність кордонів; невтручання у внутрішні справи; дотримання і виконання міжнародних договорів і зобов'язань; урегулювання міжнародних спорів і конфліктів виключно мирними, політичними засобами. Для оптимального використання зазначених зовнішньополітичних імперативів Україна потребує конфігурації політичних сил навколо національних інтересів і безпеки [13, 59–68].

Національна безпека виступає як важлива функція кожної держави, що покликана гарантувати сприятливі умови для життя і продуктивної діяльності громадянам, державних інститутів, захищати життєво важливі інтереси людини, суспільства й держави від зовнішніх і внутрішніх загроз. Національна безпека, як зазначено у ст. 1 Закону України “Про основи національної безпеки України”, виступає як “захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток

суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам” [1]. Захищеність людини і громадянина, суспільства і держави забезпечується відповідною діяльністю, яка зменшує або відвертає ймовірні загрози і підвищує захисні, мобілізаційні функції у період небезпеки чи загроз. В основі цієї діяльності лежить обстоювання і реалізація національного інтересу певної країни — глобального, всеохоплюючого інтегрального інтересу, втілення якого уможливорює здійснення життєво важливих приватних, групових і суспільних інтересів переважної більшості громадян. Отже, національна безпека є своєрідним синтезом інтересів і потреб усіх соціальних суб'єктів [30, 240–244].

Національна безпека, проблеми її забезпечення стали центральною темою сучасної діяльності як держави, так і дослідників. Серед вчених, що піднімають вузлові проблеми національної безпеки, варто відзначити праці таких дослідників, як О. М. Андрєєва, О. Ф. Белов, О. А. Бельков, В. Ю. Богданович, О. С. Бодрук, В. Т. Білоус, І. Бінько, М. П. Вавринчук, О. С. Власюк, А. С. Гальчинський, В. П. Горбулін, О. М. Гончаренко, В. М. Грубов, Я. Р. Дашкевич, О. Г. Данілян, М. А. Дмитренко, О. Дзьобань, С. І. Здіорук, А. Б. Качинський, О. А. Корнієвський, В. Косевцов, Є. Я. Кравець, Т. Кузьо, О. В. Литвиненко, В. А. Ліпкан, Н. Р. Нижник, В. М. Олуйко, М. І. Панов, Б. О. Парахонський, Г. М. Перепелиця, М. А. Поручник, Г. Г. Почепцов, Г. П. Ситник, В. Ф. Смолянчук, О. Соснін, В. С. Цимбалюк та ін.

Політико-правові засади становлення національної безпеки України розроблені автором [10; 11; 13; 14; 15; 16; 26].

Правову основу національної безпеки становлять Конституція України, закони, інші нормативно-правові акти, а також визнані Україною міжнародні договори і угоди.

Національні інтереси виступають як реалізація природного права народу на гідне існування, як важлива детермінанта національного відродження України. Вона набуває особливої гостроти в моменти, коли виникають нагальні потреби необхідності задовольнити спрагли національні сподівання і потреби та максимально використати багатющі національні ресурси [12, 112–117; 7, 228–245].

Дослідженням національних інтересів займається цілий ряд вчених з різних галузей знань, зокрема Ю. Римаренко, Г. Ситник, В. Горбулін, М. Поручник, А. Качинський, М. Мальський та ін.

Політико-правові засади національних інтересів України розроблено автором [10; 11; 12; 17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 25].

Науковий підхід до визначення національних інтересів передбачає, на наш погляд, врахування історичних, соціально-політичних та економіко-географічних чинників функціонування української нації. Вихідними засадами при цьому є чітке розуміння того, що являє собою сучасна українська нація у вузькому значенні, як етнічно однорідна спільнота громадян української національності, що проживають в Україні, та в широкому значенні — як відкрита поліетнічна спільнота, що історично склалася

на території України, яка усвідомлює себе українським народом, а її члени — громадянами України, тобто мова йде про політичну націю.

Національний інтерес, на нашу думку, можна визначити, виходячи саме з істотних ознак нації як етносоціальної спільноти. Структура національного інтересу змінюється залежно від завдань нації, ступеня (етапів) її консолідованості (початковий етап формування, етап національно-визвольної боротьби, розквіт національної спільноти тощо).

Щодо нації-держави як суб'єкта міжнародного права, то національний інтерес звернений усередину спільноти, до умов її внутрішнього функціонування і прояву її ознак. Націю-державу як суб'єкт міжнародних відносин, вважаємо, характеризує національно-державний інтерес, який виступає в загальному плані як мотивація зовнішньополітичної діяльності держави. Національно-державний інтерес України в перехідний період становлення незалежної держави можна охарактеризувати як національне виживання, що повністю підпорядковане завданням стабілізації ситуації в державі і забезпеченню переходу до демократичного суспільства, зорієнтованого на ринкову економіку. Він передбачає формування механізму зовнішніх зносин як основи зміцнення стабільності і відвернення міжнародних конфліктів, цивілізованих входжень у систему колективної та міжнародної безпеки.

Саме за умов сучасних викликів і загроз ХХІ ст., переосмислення системи і розуміння національних інтересів назріла необхідність створення загальнонаціональної концеп-

ції розвитку Української держави та поетапної програми її реалізації. За цих умов зміцнення національної безпеки України необхідно розглядати як одну з головних передумов її існування, самозбереження та подальшого розвитку як незалежного та повноправного члена світового співтовариства [31; 5; 6; 7; 29].

В умовах осмислення механізмів і формування міжнародної колективної безпеки, глобалізаційних викликів і загроз та необхідності осмислення і побудови системи колективної безпеки змушують аналітиків, правлячу еліту в Україні до більш виваженого і глибинного осмислення національних інтересів, їх небезпек і загроз та пріоритетів розвитку держави [6; 7; 17].

Євроінтеграція є основним і незмінним зовнішньополітичним пріоритетом України і визначена стрижнем стратегії економічного та соціального розвитку нашої держави на наступне десятиріччя [2]. Намагання України бути визнаною європейською державою спирається на спільне із західним світом розуміння й бачення суспільних цінностей. Україні при цьому належить законодавчо адаптуватися до права Європейського Союзу, яке не зводиться лише до законодавства ЄС, а охоплює загальні принципи, цінності і правову культуру.

Політика зміцнення національної безпеки України та підпорядкована їй зовнішньополітична стратегія держави визначальним чином пов'язані з інтеграцією до НАТО та Європейського Союзу. В умовах глобалізації, коли національна безпека будь-якої країни не може бути

адекватно захищеною без тісної співпраці з впливовими міжнародними структурами безпеки, євроатлантична інтеграція залишається ключовим елементом політики національної безпеки нашої держави, гарантією нашого вільного, демократичного, економічного, соціального розвитку. За формування єдиного світового простору міжнародної безпеки, на думку аналітиків, позиції нейтралітету та позаблоковості неухильно втрачають сенс [6; 7; 22]. Вступ до ЄС є стратегічною метою України, досягнення якої має супроводжуватися упровадженням європейських політичних, економічних, соціальних стандартів у контексті реалізації національних інтересів держави. Євроінтеграційна стратегія України повинна враховувати взаємопов'язаність процесів інтеграції до ЄС та НАТО. Отже, європейський та євроатлантичний напрями інтеграції України виступають як провідні та системно пов'язані чинники національної безпеки держави, гарантуючи сучасну й адекватну відповідь на новітні загрози та виклики [32, 155–236].

Стратегія національної безпеки України вимагає розбудови ефективної та економічно виправданої системи управління національною безпекою. Насамперед йдеться про загальнодержавні механізми, які створюються і реалізуються узгодженими діями Президента України як глави держави, органів виконавчої та законодавчої гілок влади, а також правосуддя [3; 35; 6; 7].

Удосконалення управління національною безпекою України в системі сучасних міжнародних відносин передбачає два сценарії: прийняття

змін (нової редакції) Конституції України щодо уточнення повноважень та компетенції Верховної Ради України, Президента України та Кабінету Міністрів України та привести діяльність інститутів державної влади відповідно до організаційно-правових положень скасованої політичної реформи 2004 р. з уточненням окремих законів та нормативних актів [28, 179–290; 33; 34].

Докорінна трансформація міжнародних відносин, нові виклики світової безпеці, і Україні зокрема, висунули на порядок денний необхідність перегляду зовнішньополітичної концепції Української держави. Висновок полягає в тому, що сьогодні при новому характері загроз для того, щоб залишатися позаблоковим чи нейтральним у традиційному розумінні цих понять, варто зважати на новітні загрози, такі як: розповсюдження наркотиків; зростання неконтрольованої міграції, яка зазвичай супроводжується нелегальним розповсюдженням зброї і наркотичної сировини; злочинність; різні небезпечні хвороби тощо. Не можна бути нейтральним стосовно енергетичних та економічних загроз, інформаційного впливу тощо. В українських реаліях до цього списку ще додається загроза територіальної цілісності та унітарності держави. Усі ці моменти потребують або входження до НАТО, або такого варіанту позаблоковості, який би давав гарантії безпековому існуванню України.

Література

1. Закон України “Про основи національної безпеки України”// Уряд. кур’єр. — 2003. — 30 лип.
2. Закон України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” від 1 липня 2010 р. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.w.zakon1.rada.gov.ua>
3. *Про стратегію* національної безпеки України: Указ Президента України від 12 лютого 2007 р., № 105/2007 // Уряд. кур’єр. — 2007. — № 43. — 7 берез.
4. *Про рішення* Ради національної безпеки і оборони України від 8 червня 2012 р. “Про нову редакцію Стратегії національної безпеки України”: Указ Президента України № 389/2012.
5. *Безпека України — 2010* / За ред. В. П. Горбуліна, А. М. Зленка, Г. К. Крючкова, В. П. Семиноженка. — К., 2007. — 124 с.
6. *Горбулін В. П., Качинський А. Б.* Стратегічне планування: вирішення проблем національної безпеки: Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. — К.: НІСД, 2010. — 288 с.
7. *Горбулін В. П., Качинський А. Б.* Системно-концептуальні засади стратегії національної безпеки України: Монографія / В. П. Горбулін, А. Б. Качинський. — К.: ДП НВЦ “Євроатлантикінформ”, 2007. — 592 с.
8. *Дергачов О. П.* Партнерський потенціал України: становлення і реалізація. — К., 2009. — 496 с.
9. *Корнієвський О. А.* Громадські об’єднання у системі національної безпеки держави: Монографія / О. А. Корнієвський. — К.: Альтерпрес, 2010. — 396 с.
10. *Медвідь Ф. М., В. Х. Дієго Доносо, Рзаєв Ільхам Сахіб огли.* Національна безпека і національні інтереси України у світі, що змінюється // Наук. пр. МАУП / редкол.: А. М. Подоляка (голов. ред.) [та ін.]. — К.: МАУП, 2001. — Вип. 3(30). — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”. — 2011. — С. 42–45.

11. *Медвідь Ф. М., Дієго Доносо В. Х.* Національна безпека і національні інтереси України в умовах постбіполярного світу // Актуальні питання реформування правової системи України: Зб. наук. статей за матеріалами VIII Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 17–19 черв. 2011 р. / Уклад. З. В. Журавська, Т. Д. Климчук, Н. М. Коритнюк, С. С. Савич. — Луцьк: Волинська обл. друк., 2011. — С. 111–114.
12. *Медвідь Ф. М., Буга Р. І.* Національні інтереси України та їх пріоритети в умовах глобалізованого світу: небезпеки та загрози // Наук. пр. МАУП / Редкол.: В. Б. Захожай (гол. ред.) [та ін.]. — К.: МАУП, 2001. — Вип. 3(26). — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. — С. 112–117.
13. *Медвідь Ф. М.* Посилена угода Україна—ЄС в контексті вироблення стратегії національного розвитку // Україна—ЄС: на шляху до нового формату відносин: Матер. міжнар. “круглого столу” (Київ, 24 квіт. 2008 р.) / Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. — К.: НІПМБ, 2008. — С. 59–68.
14. *Медвідь Ф. М.* Інформаційна безпека України: генеза і становлення // Наук. пр. МАУП / Редкол.: В. Б. Захожай (гол. ред.) та ін. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2010. — Вип. 2(25). — С. 116–122.
15. *Медвідь Ф. М.* Енергетична безпека України: становлення національної стратегії // Наук. пр. МАУП / Редкол.: В. Б. Захожай (голов. ред.) та ін. — К.: МАУП, 2010. — Вип. 1(24). — С. 201–206.
16. *Медвідь Ф. М.* Національна безпека України в умовах формування європейської системи колективної безпеки // Україна в нових реаліях: політичні, економічні та правові орієнтири розвитку: Зб. наук. праць за матеріалами II Міжнар. наук.-практ. конф., 17 трав. 2011 р. / Нац. ун-т ДПС України, НДІ фінансового права. — К.: Алеута, 2011. — С. 93–98.
17. *Медвідь Ф. М.* Національні інтереси України в умовах постбіполярного світу // Україна як геополітична реальність: політика, економіка, право: Матер. VI Міжнар. наук.-практ. конф., м.Київ, МАУП, 29 берез. 2012 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голов. ред.), М. Ф. Головатий (заст. гол. ред.), Ф. М. Медвідь (заст. гол. ред.), А. А. Ігнатченко (відп. ред.). — К.: ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2012. — С. 64–73.
18. *Медвідь Ф. М., Медвідь М. Ф., Хоменко В. О.* Національні інтереси України: філософсько-правові засади генези і становлення // Актуальні питання реформування правової системи України: Зб. наук. статей за матеріалами X Міжнар. наук.-практ. конф., Луцьк, 7–8 черв. 2013 р. / Уклад. Н. І. Вознюк, Л. М. Джурак, З. В. Журавська, В. В. Качановський, Т. Д. Климчук, О. М. Юхимюк. — Луцьк: ПаАТ “Волинська обл. друк.”, 2013. — С. 168–174.
19. *Медвідь Ф. М.* Політико-правові засади аналізу категорії “національно-державні інтереси України” в системі міжнародних відносин // Наук. записки / Курасівські читання-2005. — К.: ІПіЕНД, 2006. — Вип. 30, Кн. 2. — С. 341–351.
20. *Medvid F.* Interesy narodowe i priorytety geopolityczne Ukrainy — zarys tematyki // Nowa Ukraina. Zeszyty historyczno-politologiczne — 2006. — № 2. — С. 59–66.
21. *Медвідь Ф. М.* Політико-правові засади концепції національних інтересів України // Політ. менеджмент. — 2007. — № 1(10). — С. 66–73.
22. *Медвідь Ф. М.* Національно-державні інтереси та геополітичні пріоритети України в умовах розширення Європейського Союзу: політи-

- ко-правові аспекти // Вісн. Львів. ун-ту. Сер. “Міжнар. відносини”. — 2007. — Вип. 18. — С. 44–50.
23. *Медвідь Ф. М.* Національні інтереси України: виклики, небезпеки, загрози // Юрид. вісн. України. — 2008. — № 34. — 23–29 серп.
24. *Медвідь Ф. М.* Історія і теорія становлення системи національних інтересів України: правові колізії // Наук. записки Ін-ту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. — К.: 2008. — Вип. 42 (підсекція “Курасівські читання”). — С. 210–221.
25. *Медвідь Ф. М., Медвідь М. Ф.* Національні економічні інтереси в системі державної регіональної політики України // Становлення і розвиток української державності: [зб. наук. пр.] / МАУП. — К.: ДП “Вид. дім “Персонал”, 2008. — Вип. 6: Матер. V Всеукр. наук.-практ. конф. “Державне управління: стратегія і тактика формування сучасного фахівця”, м. Київ, МАУП, 29 жовт. 2010 р. / редкол.: А. М. Подоляка (голова) [та ін.]. — 2011. — С. 68–72.
26. *Медвідь Ф. М., Медвідь Я. Ф.* Фінансова безпека України в умовах глобалізації // Фінансове право у ХХІ ст.: здобутки та перспективи: Зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф., 4–7 жовт. 2011 р. Ч. I. / НДІ фінансового права. — К.: АЛЕРТА, 2011. — С. 39–43.
27. *Пелагеша Н.* Україна в смислових війнах постмодерну: трансформація української національної ідентичності в умовах глобалізації. — К.: НІСД, 2008. — 288 с.
28. *Ситник Г. П., Олуйко В. М., Вавринчук М. П.* Національна безпека України: теорія і практика: Навч. посіб. / За заг. ред. Г. П. Ситника. — Хмельницький; К.: Кондор, 2007. — 616 с.
29. *Ситник Г. П.* Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): Підруч. — К.: НАДУ, 2012. — 544 с.
30. *Смолянюк В. Ф.* Національні інтереси України: еволюція в політичному часі // Ін-т президентства України в системі державної влади України: матеріали наук. конф. — К.: ВПЦ “Київ. ун-т”, 2014. — С. 240–244.
31. *Строуб Тэлботт.* “Вызов настоящего — сформулировать национальные интересы так, чтобы они соответствовали XXI веку”. Интервью А. Гетьманчук // Зеркало недели. — 2010. — 3–9 апр.
32. *Україна в системі міжнародної безпеки* / Нац. ін-т проблем міжнар. безпеки. — К.: ПЦ “Фоліант”, ВД “Стилос”, 2009. — 572 с.
33. *Україна в 2005–2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія* / За заг.ред. Ю. Г. Рубана. — К.: НІСД, 2009. — 655 с.
34. *Україна в 2008 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія* / За заг. ред. Ю. Г. Рубана. — К.: НІСД, 2008. — 744 с.
35. *Україна у 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія* / За заг. ред. А. В. Єрмолаєва. — К.: НІСД, 2010. — 528 с.